

متن پرسش

سلام علیکم: آیا می‌توان به داستان‌ها و روایاتی که مبنی بر تشریف بعضی افراد به محضر امام زمان (عج) است، اعتماد کرد و واقعی دانست مثل تشریف اسماعیل هرقلی، تشریف علامه حلی، تشریف آیت‌الله بهجت (ره) بعضی افراد هم مثل احمد الحسن هم از طریق همین خواب و تشریف در عالم رویا ادعا کردند ما یمانی موعود هستیم و حضرت حکم‌مان را امضا فرمودند و ما نیابت داریم. اگر خواب و تشریف منبع قابل اعتمادی باشد پس ادعای احمد الحسن البصری و دیگر مدعیان مهدویت و یمانی بودن، چه حکمی دارد؟

متن پاسخ

باسمه تعالی: سلام علیکم: رویه‌مرفته مطابق روایاتی که داریم اعتماد به خواب نباید داشت. در مورد تشریف هم ممکن است برای خود فرد حجت باشد، ولی برای بقیه چنین نیست. در مورد رؤیا نکاتی در کتاب «ده نکته در معرفت نفس» عرض شده است که عیناً جهت اطلاع جنابعالی مطرح می‌کنم. موفق باشید

رؤیا یا خواب: عبارت است از ارتباط نفس با سبب غیبی حادثه‌ای که بعداً در ظرف مکان و زمان خاص محقق می‌شود. نفس به علت تجردش با وجود برزخی یا عقلی یک حادثه در خواب ارتباط پیدا می‌کند و بعداً آن حادثه در عالم ماده حادث می‌شود. البته نفس پاره‌ای از حقایق آن عالم را به مقدار استعدادش دریافت می‌کند. حال اگر نفس، کامل باشد و گرفتار وهمیات و آرزوها نباشد، حقایق عالم غیب را آنطور که هست به طور کلیت و نورانیت در خواب پیش رویش حاضر می‌بیند، ولی اگر نفس کامل نبود آن حقایق را به نحو حکایت خیالی و در صورت‌های جزئی که با آنها مأنوس است می‌یابد. مثل این‌که وقتی با معنی «عظمت» در آن عالم، روبه‌رو می‌شود، در خیالش صورت «کوه» ایجاد می‌شود، و یا معنی «مکر» در خیالش صورت «روباه» به‌خود می‌گیرد، چون عظمت را به کوه، و مکر را به روباه می‌شناسد. یا معنی «افتخار» را به صورت «تاج» و «علم» را به صورت «نور» و «جهل» را به صورت «ظلمت» می‌بیند. و یا مثلاً چون رابطه‌ای بین اذان صبح در ماه رمضان با شروع روزه هست، با دیدن معنی «مؤذن بودن» در آن عالم، صورت «مهرکردن دهان» مردم برای خود می‌سازد. که البته این موضوع؛ رقایق و ظرایفی مخصوص به خود دارد به‌طوری که گاهی از یک معنی که در خواب می‌یابد صورت عکس آن را در خود می‌سازد. مثل این‌که در بیداری گاهی با شنیدن لغت ثروت به

معني فقر فقرا منتقل مي‌شود.

پس گاهي خواب «صريح و بدون تصرف» است و يا «متمثل معنایي است که نفس با آن روبه‌رو شده، در عين تصرف نفس» و يا «انتقال به چيزي است مناسب آن معني يا ضد آن معني» و گاهي آنچنان با تصورات شخص مخلوط شده که اصلاً نمي‌توان فهميد از کداميك از مباني مأنوس شخص خواب بيننده تأثیر گرفته، که در اين حالت به اين رؤياها «اضغاث احلام» گویند.

در رؤياهايي که نفس با اصل موضوع روبه‌رو مي‌شود و به صورت مناسب آن منتقل مي‌شود، در واقع انسان به اصل موضوعات آگاه شده، به طوري که اگر ملاحظه کرد در حال جمع کردن کثافت است، در واقع صورت به دست آوردن مال زياد دنيا را به او نشان مي‌دهند، در عين آگاهي دادن به او که اين مال سرگين و کثافت است. و يا وقتي روبه‌رو مي‌شود بر اين که بدنش ورم کرده است، با صورت به دست آوردن مال زياد روبه‌رو مي‌شود در عين آگاهي دادن به او که بدان! آن چرك و آلودگي است. همچنان که اگر در خواب دید در زندان است، در واقع با صورت شهرت يابي اش روبه‌رو شده در عين آگاهي دادن به او که اين شهرت زندان است، همچنان که اگر دید در زنجير است، با صورت خوشي و خوش گذراني دنيايي اش روبه‌رو شده در عين آگاهي دادن به او که آن گناه است و گرفتاري و زنجير. در هر صورت با اين احوال نمي‌توان به رؤيا اعتماد کرد، چون در حال خواب؛ صورت خياليه نفس آن قدر جولان دارد که با ميل خود صورت‌ها را تغيير مي‌دهد و از جا يگاه خود خارج مي‌کند.

صاحب کتاب «تحف العقول» از قول پيامبر «صلوة الله عليه وآله» آورده که حضرت فرمودند: اگر رؤيا از کسي برداشته شد نبايد نگران باشد زيرا وقتي کسي راسخ در علم شود، رؤيا از او برداشته مي‌شود. اين که دستور داده‌اند انسان دائم در حال طهارت باشد و نيز با وضو بخوابد، به سبب آن است که اين طهارت موجب طهارت باطن و آزاد شدن از خواب‌هاي بي‌خود و باطل مي‌گردد.

مرحوم محدث نوري در جلد ۴ کتاب دارالسلام مي‌فرمايد: اگر انسان نسبت به خوراکش مواظبت داشته باشد و دقت کند که چه چيز بخورد و چه مقدار بخورد، روح او قدرت سير در اکناف آسمان‌ها را مي‌يابد و گرنه برعکس، پرخوري موجب جولان شيطان در قلب و خيالش در خواب و بيداري مي‌شود.

قال رسول الله «صلوة الله عليه وآله»: «الرؤيا ثلاث: منها أهوئيل الشيطان ليخزن بها ابن آدم و منها ما يههم به الرجل في يقظته فيراه في منامه و منها جزء من سنة و أربعين جزء من النبوة. يعني خواب سه گونه است: يکي القائاتي که شيطان مي‌کند تا فرزندان آدم را بترساند و نگران کند و يکي اين که آنچه را در بيداري مورد توجه قرار داده در خوابش آن را مي‌بيند (با تغييراتي از طريق صورت خياليه) و يکي هم خواب‌هايي است که جزبي است از چهل و شش جزء نبوت.

امام صادق «علیه السلام» می‌فرمایند: در مورد رؤیا فکر کن که چگونه خداوند در مورد آنها تدبیر به‌کار گرفته و راست و دروغ آن را به هم در آمیخته، اگر همه رؤیاها راست بود، مردم همه پیامبر بودند، و اگر همه دروغ بود، در رؤیا فایده‌ای نبود.

در فرمایش امام محمد باقر «علیه السلام» داریم که: «رؤیای مؤمن بین زمین و آسمان در گردش است تا آن‌که خودش آن را برای خود تعبیر کند، یا دیگری برای او تعبیر نماید، پس آنگاه که تعبیر کرد به زمین می‌آید و قطعی می‌شود» (کافی ج ۸ ص ۳۳۶).